

Pravěké umění

Bizon, asi 15 000 – 10 000 př.n.l., malba v jeskyni Altamira, Španělsko

Co je to umění?

- **Umění** – označení krásného – moderní význam.
- Dříve to co dnes považujeme za umění, mělo svou určitou funkci – bylo stvořeno za jistým účelem.
- Vznik díla má několik základních zdrojů:
 - a) lovecký kult b) kult plodnosti c) magie**
- Pro pravěké a primitivní národy slouží sochy a malby jako kouzelné artefakty. Věří v jejich moc, v jejich spojení s tím co zobrazují.
- Pravěké umění bylo objeveno nedávno – první pol. 19. stol. – je stále zahalené tajemstvím.

Rozdělení pravěku

doba kamenná (do 3500 př.n.l.)

doba bronzová (3500-1100 př.n.l.)

doba železná (od 1100 př.n.l.)

Doba kamenná představuje nejdelší časový úsek lidských dějin.

PALEOLIT - STARŠÍ DOBA KAMENNÁ - dělení na:

1. starší paleolit: 3-2 miliony let př.n.l. zhruba do 250 000 let př.n.l. - Homo Habilis, Homo Erectus

2. střední paleolit: 250 000-40 000 let př.n.l. - Homo Sapiens Neandertalensis - U Neandrtálců se setkáváme s prvními předstupni uměleckého zobrazování - v jeskyni Toiran ve Francii nalezneme v jílu otisky nohou, černé vrypy apod.

Člověk neandrtálský - již schopen symbolického myšlení (doloženo pohřbívání mrtvých).

První umělecké projevy člověka však nacházíme teprve v **mladším paleolitu** a jejich tvůrcem je Homo Sapiens Sapiens.

3. mladší paleolit: 40 000-10 000 (8 000) let př.n.l.

Homo Sapiens Sapiens - člověk
Cromagnonský - nálezy uměleckého charakteru - nejstarší malířské projevy: otisky rukou do jeskyně a barvené vyznačeným pozadím (40 - 30 tis.l.př.n.l.)

- Člověk již tvoří aby něco zpodobnil nebo vyjádřil.
- V celé Evropě velmi mnoho památek.
- Spojovány s **kultem ženy** - matky, zachovatelky rodu – sošky žen – Venuše.
- Nebo s **loveckou magií** – malé sošky zvířat - medvídko, mamuta, koně a rytiny do kosti.
- O víře v posmrtný život svědčí šperky v hrobech .
- Nejobdivuhodnější výtvarnou činností jsou však skalní malby v jeskyních - na španělské i francouzské straně Pyrenejí i na mnoha dalších místech jižní Francie.

ORKNEYS

NORTH SEA

Prehistoric Europe and the Near East

Stonehenge

Rhine

• Brno

MORAVIA

Dnieper

Danube

Vogelherd

• Willendorf

Cernavoda

BLACK SEA

• Strettweg

• Vinča

Euphrates

La Tène

Lake Neuchâtel

Hallstatt

• La Ferrassie

Lascaux • DORDOGNE

FRANCO-CANTABRIAN TRIANGLE

• La Magdeleine

Altamira • CANTABRIAN TRIANGLE

• Predionica

Tigris

Tell Halaf

Hassuna

ANATOLIA

• Çatal Hüyük

• Hacilar

Valtorta

Abdauru

Jericho

MEDITERRANEAN

GOZO

MALTA

Rozlišujeme čtyři výtvarné projevy mladšího paleolitu:

- **Malby v jeskyních** – zoomorfní náměty (koně, zubři, mamuti, jeleni, bizoni)
Španělsko: **Altamira**, Pindal
Francie: **Lescaux**, Niaux, Altaj, Chauvet, **Rouffignac**
- **Zhotovování sošek zvířat a lidí** - Venuše - spojeno s matriarchátem (Věstonická, Willendorfská, Mentonská, Venuše z Lespugue, unikátní je Geometrická venuše Z Předmostí u Přerova)
- Zdobení předmětů drobnou **rytinou, kresbou nebo řezbou** - především období Lovců mamutů: 15 000-14 000 př.n.l.
- **Vyrábění šperků** (náhrdelníky, náramky, čelenky ze zvířecích zubů, jantaru, mušlí aj.)

- Výtvarná činnost mladšího paleolitu se již tedy vyznačovala:
 - plastickou modelací tvarů
 - barevnými odstíny
 - znalostí anatomie zvířat (skok, úskok, chůze)
 - tělesnými detaily (kopyta, srst)
 - scénickými obrazy aj.
- Hlavním námětem paleolitu byla **VELKÁ LOVNÁ ZVÍŘATA.**

**Rozlišujeme dva vývojově odlišné cykly
jeskyních maleb:
Périgordskou a Magdalénskou školu**

Périgordská škola

vrcholí výtvoř v jeskyni **Lascaux** asi 13 500 př.n.l.,
mohutné postavy v Síni býků jsou mistrovskými díly

Jeskyně Lascaux

Černý býk (Lascaux) má délku 3m.

Před jeho čenichem je vidět kresbu trojzubce a zřetelnou siluetu koně. Pozoruhodná je „**kroucená perspektiva**“ – zvíře je zobrazeno z profilu, ale rohy odpovídají čelnímu pohledu.

Périgordská škola

vytvořila jednoduché vizuální znaky, primitivní technické postupy a zvláštnosti ve způsobu zobrazování (tzv. kroucená perspektiva) používala „stříkanou malbu“ (místo, kde se přitisknula ruka, zůstalo bílé, okolní plocha byla barevná).

Magdalénská škola 15-10 000 let př.n.l.

K významným jeskyním s magdalénskou kresbou patří Rouffignac, Les Combarelles - Francie nejznámější je Altamira ve Španělsku.

- Uplatňuje se zde více nových prvků:
- Znázornění srsti
- Expresivní kresba
- Podrobnosti v zobrazení rohů, chobotu, kopyt a hřív
- Přesnost postav (podle živé skutečnosti - uspořádání postav do základních tematických skupin (zvířata stojí čelem k sobě, tvoří např. obraz setkání dvou stád).)
- Normální perspektiva

Jeskyně "sta mamutů" – **Rouffignac (Francie)**. Nachází se zde polovina obrazů mamutů (123), které známe z pravěké doby.

- <https://www.youtube.com/watch?v=Aaojx45as>
- (12:42 – 14:08)

Altamira

- Leží v Kalábrii na severu Španělska, poblíž přístavního města Santander.
- Roku 1879 zde byly nalezeny pravěké nástěnné malby, převážně s motivy zvířat (zcela uznány byly až počátkem 20. století, po objevení další jeskyní).
- Jejím objevitelem se stal místní lovec, který na nález upozornil majitele pozemku, Dona Sautuolu.
- Zpočátku objevu nevěnoval velkou pozornost. Po několika letech začal místo podrobně zkoumat.
- Nashromáždil řadu archeologických vykopávek, po nepřijmutém oznámení odborníkům, pokračoval ve výzkumech.
- Jeho pětiletá dcera Marie našla náhodou v postranní chodbě **rozsáhlé nástěnné malby**, později datované na mladší paleolit (Magdalénien).

- <https://www.youtube.com/watch?v=mJ7VPiSr7R0>

Malba v červené a černé barvě. Objevila ji malá Maria. Realisticky znázorněn pohyb zvířat - zachyceny jak skáčou, válejí se v prachu, stojí nebo leží.

Základní obrysová kresba je provedena manganovou černí a vyplněna rozetřenou žlutí a okrem, které dávají tělu plastický tvar.

- Jde o první objevenou a zároveň nejvýznamnější zdobenou jeskyni.
- Strop velké síně je 18 m dlouhý a asi 9 m široký, ale jen 2 m vysoký.
- Každý výčnělek zdobí obraz bizona a celek působí dojmem bujného stáda vrhajícího se k nohám laně, která hledí z pozadí sálu směrem ke vstupu.
- Polychromní malba laně je přes 2 m dlouhá.

Matka rodu a nositelka života

- Umělecké ztvárnění v podobě *Venuší*, sošek nahých žen se zdůrazněnými ženskými, respektive mateřskými znaky - boky a ňadra.
- Stylizovaná podobizna hlavu zjednodušovala.
- Materiál - kosti, dřevo a kameny.

Sošky – bohyně matky

- Ženské plastiky provázely pravěk od začátku do konce.
- umění spojeno s kultem **ženy a její rolí jako matky** (*Věstonická Venuše – nalezena 13. července 1925 profesorem Karlem Absolonem v Dolních Věstonicích. Tato soška je vysoká 11.5 cm a široká 4.3 cm a nachází se ve sbírkách Moravského zemského musea v Brně*).

- Stylizovaná rytina ženy v mamutím klu.
- Rytina má zvýrazněna prsa a břicho, hlava je trojúhelníková. Velikost 15,5 cm.
- Jedná se o unikát, který ve světě nemá obdoby. Na některých kostech se dochovaly jednoduché rytiny, které mohly být skicami k vlastní geometrické Venuši.
- **Místo nálezů:** Předmostí u Přerova, Česká republika
- **Datace:** paleolitické umění lovců mamutů (20000 - 25000 l. př. n. l.).

*Venuše z
Willeendorfu.
Věk: 22 až 20 000
př. n. l.*

Nálezy vyřezávaných předmětů

- Nejprve se našly řezby kozorožců, laní, sobů a bizonů v kosit nebo sobím paroží. (1833 – 43)
- Tyto přenosné umělecké předměty byly označeny za „pravěké“ bez jakýchkoli neshnází.
- O uznání autentičnosti malby nebo rytin na stěnách jeskyň, bylo nutné svést boje.

Řezba bizona v sobím parohu, nalezená v jeskyni La Madeleine ve Francii (muzeum v Saint-Germain-en-Laye). Neobvyklá poloha hlavy, která patrně naznačuje, že si zvíře olizuje bok. Velikost 10 cm.

Stavby

- Carnak – Francie

- Stonehenge –
Velká Británie

- Asi do 8. tisíciletí spadá hospodářský obrat – využití rostlinstva (pasterectví a zemědělství).
- Symbolem nového zemědělského hospodářství se stalo **hrnčírství**.
- Výzdoba už ne ze světa zvířat, ale abstraktní lineární a plochy.

Abstraktní tvorba se vyvíjela ze dvou zdrojů:

- a) Z realistického zobrazování - postupnou deformací přírodních motivů.

- b) Čistá abstrakce - nezobrazující linie.

Jejich významným nalezištěm je Miziň na Ukrajině. Zanechali mnoho abstraktních ornamentů, vyrytých do kostí z mamutoviny. Miziňský umělec přešel od jednoduchého zdobení šikmými rovnoběžnými zářezy *////* k tvaru písma *V*

<https://www.youtube.com/watch?v=NdlQxISNpwY>